

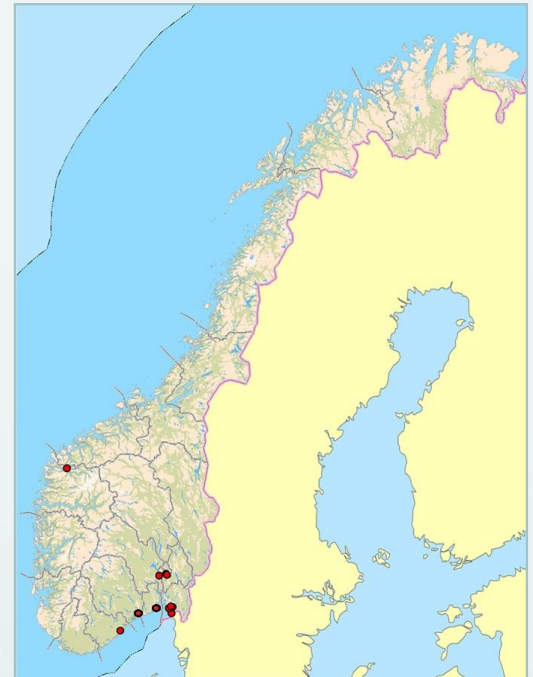
Smalknøttsnegl

Vertigo angustior Jeffreys, 1830

Rødlistet art**faktaark**

Smalknøttsnegl er funnet på 16–17 lokaliteter i Sør-Norge. Den er knyttet til enten ganske tørre og åpne edelløvskoger på rasmark eller til kalkrike myrer, fuktenger og tørrbakker. Arten er sårbar for endringer i miljøet, som skogsdrift, grøfting, gjengroing eller for hardt beitetrykk, og arten kan være utgått fra flere av sine lokaliteter. Mange har ikke vært undersøkt siden de ble oppdaget for godt over 100 år siden.

Status
Kategori nær truet (NT) på Norsk rødliste for arter 2010.

Kjent utbredelse av smalknøttsnegl i Norge pr. 2010.

Kjennetegn

Smalknøttsnegl er en liten, opp til 0,9 mm bred og 1,8 mm høy landsnegl. Skallet er venstredreid, dvs. når man ser på sneglehuset med tuppen opp og munningen mot deg, så ligger åpningen til venstre for midtlinjen. Andre arter i samme slekt, unntatt løvknøttsnegl *V. pusilla*, er høyredreide. Skalloverflaten er noe glinsende, med tydelige ribber, og med ganske grunn søm mellom de relativt flate vindingene. Munningen har en tydelig innbuktning i ytterleppen, og er vanligvis med 5–6 tenner. Fargen på skallet er blekt gul- eller rødbrun. Løvknøttsneglen har 6–9 tenner og har glatt skalloverflate med en noe mørkere brunfarge.

Utbredelse

Det norske utbredelsesområdet til smalknøttsnegl er fragmentert: en gruppe lokaliteter ved Hvaler/Fredrikstad, en gruppe ved indre Oslofjord, én lokalitet i Vestfold, en gruppe ved Bamble i Telemark, én lokalitet i Aust-Agder og én nord i Sogn og Fjordane. Det er gjort funn i kommunene Hvaler, Fredrikstad, Oslo, Asker, Sandefjord, Bamble, Tvedestrand og Eid. Halvparten av alle funnene er fra 1800-tallet og et par er fra forrige århundre (Tvedestrand 1973 og Eid 1983). Funn fra Buskerud, som indikert i litteraturen, har ikke kunnet bekrefte. I 2008 ble arten funnet på Ormøya i Oslo og i 2010 er arten funnet på hele seks lokaliteter (Hvaler, Sandefjord og Bamble). Arten er funnet fra havnivå flere steder og opp til 100 m.o.h. i Sogn og Fjordane. Sistnevnte er også nordligste resente funnsted i Europa, ved ca. 60°N. Funnstedene i Øst-Norge knyttes fint sammen med lokaliteter på svensk side av grensen, hvor den har tallrike forekomster langs kysten av Bohuslän og Vestergötland. I Sverige finnes den hovedsakelig langs kysten (bl.a. Bohuslän, Vestergötland, Halland, Skåne,

Blekinge, Öland, Gotland, Södermanland og Uppland), samt en del funn i kalkområder langs bredden av større innsjøer (særlig på østsiden av Väneren og Vättern). I Danmark finnes den på øyene og i østlige deler av fastlandet. I Finland finnes den kun helt i sør, hovedsakelig ute på øyer. Ellers strekker utbredelsen seg fra Portugal og Irland i vest til Det kaspiske hav, Iran og Ural i øst. Spania og Hellas utgjør de sørligste delene av utbredelsesområdet.

Biologi

Arten lever i flere ganske ulike habitattyper, dels i kalkrike myrer og fuktenger eller åpne sumpskog (i Sverige først og fremst i innlandet, men også langs kysten), dels i relativt tørre og åpne til halvåpne edelløvskogs-skråninger på rasmark og på kalkpåvirkete tørrbakker (i Sverige først og fremst i kysttrakter). På kalkrike strandenger og tørrbakker kan den finnes helt ned til havnivå. I Irland og Storbritannia finnes den på stabile, vegetasjonsdekte sanddyner. Innen lokaliteten vil den imidlertid kun finnes i relativt begrensede og klart definerte mikrohabitater. Alle de norske lokalitetene må sies å ligge i kysttrakter, og hos

Kalkrike knauser nær sjøen i Nustad naturreservat i Bamble. Her finnes sannsynligvis en god bestand av smalknøttsnegl.

oss tyder de sparsomme opplysningene vi har om habitattype på at den tidligere helst ble funnet i rasmark med edelløvsog. På enkelte av de øvrige lokalitetene er det overveiende sannsynlig at den er funnet på kalkpåvirkede tørrbakker, og flere av lokalitetene fra 2010 (samt lokaliteten fra 2008) er av denne typen. Et par funn er imidlertid fra sump/sumpskog og ett er fra en strandeng. På lokalitetene finnes den mellom råtnende plantemateriale, i mose og i tueformet vegetasjon.

På to av de kjente norske lokalitetene er det gjort pH-målinger: 6,0 og 6,25.

Artens livshistorie er i noen grad kjent. Fra Storbritannia er det vist at både unge og voksne dyr finnes året rundt, men i varierende proporsjoner. Forutsatt at habitatet ikke har blitt utsatt for sterk tørke, er det størst rekruttering om høsten eller sent på sommeren. Dyrene blir aktive under varme, fuktige forhold, og kan da klatre 10–15 cm opp i både død og levende

vegetasjon. Smalknøttsnegl er antatt å ha en livslengde på 1–1,5 år.

I Storbritannia er arten ofte dominerende på de stedene den lever, enkelte steder utgjør den mer enn 80 % av landsneglfaunaen.

Arten har meget begrenset evne til å spre seg på egen hånd, beregnet til noen få meter per år. Dette gjør at individer stort sett er henvist til å leve på akkurat den lokaliteten de er født på, og i liten grad kan kolonisere andre, selv nærliggende, lokaliteter. I sjeldne tilfeller kan fugler, og kanskje også pattedyr, bidra til at arten spres til nye lokaliteter lenger borte. Slimet til nakne landsnegler og løv/strø som fraktes av gårde med vinden kan også spille en rolle over korte distanser. Artens tilstedeværelse på en lokalitet vil således i de fleste tilfeller indikere stabilitet og lang kontinuitet i habitatet. Arten regnes ofte som en relikttart, som i den postglasiale varmetiden hadde en mye større utbredelse enn i dag.

Bestandsstatus

Vi har få eller ingen data som sier noe om bestanden av eller bestandsutviklingen til smalknøttsnegl i Norge. I sitt europeiske utbredelsesområde er den i tilbakegang. I Sverige regnes den imidlertid ikke som spesielt truet, kanskje bortsett fra på noen av innlandslokalitetene. Et fåtall av de over 300 svenske lokalitetene er utgått i senere tid. Fossilfunn viser at arten var langt mer tallrik i Europa i den postglasiale varmetiden. En global oppvarming vil således antakelig gi arten bedre levevilkår i nordlige områder. I de kjente norske innsamlingene er det belagt mellom ett og 53 individer, i de fleste tilfeller 1 eller 2. Alle funn fra 2010 er gjort ved solling av strø. Fra Storbritannia er det kjent tettheter på opp mot 2000 individer pr. m².

I myrtiljøer er de viktigste truslene mot arten grøfting, eutrofiering, gjengroing og feilaktig hevd, som f.eks. for hardt beitetrykk. I rasmarkene er alle former for påvirkning av skogen, samt direkte inngrep, som veibygging og masseuttak, de viktigste truslene. I Sverige er det vist at noen av lokalitetene har gått tapt som følge av forstyrrelser eller forandringer i lokalitetenes miljøforhold. I Norge er få eller ingen av de gamle lokalitetene undersøkt siden de ble oppdaget, de to siste i 1973 og 1983, de øvrige på 1800-tallet, og vi vet ingenting om status på disse i dag. Det er ingen grunn til å tro at lokaliteten fra 2008 er gått ut, men den trues her av flere innførte karplantearter. På lokalitetene som ble oppdaget i 2010 ble det ikke påvist faktorer som antas å true artens videre eksistens. Alle unntatt én ligger også innenfor etablerte naturreservater.

Referanser

- Cameron R.A.D. 2003. Life-cycles, molluscan and botanical associations of *Vertigo angustior* and *Vertigo geyeri* (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - *Heldia Sonderheft 7 5*: 95-110.
- Cameron R.A.D., Colville B., Falkner G., Holyoak G.A., Hornung E., Killeen I.J., Moorkens E.A., Pokryszko B.M., Proschwitz T.v., Tattersfield P. og Valovirta I. 2003. Species accounts for snails of the genus *Vertigo* listed in Annex II of the Habitat Directive: *V. angustior*, *V. genesii*, *V. geyeri* and *V. moulinsiana* (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - *Heldia Sonderheft 7 5*: 151-170.
- Cederberg B. og Löfroth M. (red.) 2000. Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000. - ArtDatabanken, SLU. Uppsala. (160 s.).
- Killeen I.J. 2003. A review of EUHSD *Vertigo* species in England and Scotland (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - *Heldia Sonderheft 7 5*: 73-84.
- Proschwitz T.v. 2003. A review of the distribution, habitat selection and conservation status of the species of the genus *Vertigo* in Scandinavia (Denmark, Norway and Sweden) (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - *Heldia Sonderheft 7 5*: 27-50.
- Valovirta I. 2003. The habitat and status of *Vertigo angustior*, *V. genesii*, and *V. geyeri* in Finland and nearby Russian Karelia (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - *Heldia Sonderheft 7 5*: 85-94.